

УДК 930.253 : 352 (497.11 Ниш)“1919/1944“

ГРАДСКО ПОГЛАВАРСТВО НИШ
(1919 - 1944)

Ослобођењем Ниша 12. октобра 1918.године, по старој административној подели почела је са радом Општина нишка. За председника општине именован је Петар Станковић, иначе и председник општине у време рата. Против његовог избора били су грађани Ниша и представници политичких странака, те је морао да се повуче са положаја председника општине. На његово место је 13. јануара 1919. године, за вршиоца дужности председника Општине изабран инжењер Милан Јоксимовић. Међутим мандат другог председника општине није дуго трајао , јер је већ фебруара 1919.године, за председника постављен кмет Сотир Здравковић.

Први избори за нову општинску управу и председника Суда општине нишке одржани су 22. августа 1920. године. На овим изборима кандидатска листа КПЈ однела је убедљиву победу. Међутим, Државни савет поништио је изборе, позивајући се на одредбу изборног закона, да сваки кандидат за председника општине мора да испуњава одређени порески цензус. Како изабрани кандидат са листе КПЈ Павле Стојковић није испуњавао овај услов, избори су поништени и расписани нови за 24. октобар исте године. На поновљеним изборима листа КПЈ поново је добила већину, те је Павле Стојковић изабран за првог председника нишке комунистичке општине. Остали председници општине до почетка Другог светског рата били су: Драгиша Цветковић (1923-1929 и 1935-1936.), Драгутин Петковић (1936.) и Драгутин Драги Живковић (1936-1941.).⁹¹

Организација и делатност нишке општине заснивала се на одредбама Закона о устројству општина из 1866. године и изменама и допунама насталим крајем 19. и почетком 20. века. Нишку општину чинили су: Општински збор, Одбор и Суд.

⁹¹ Група аутора, Историја Ниша књ.2, Ниш ?, стр

Општински збор представља конститутивни скуп гласача општине. У његову надлежност спада: избор председника, кметова и одборника општине; решава о прирезу и отуђењу непокретног општинског имања, задужења општине и др.

Општински одбор чине изабрани одборници и обавља функције унутрашње организације, финансија и приватно правне послове.

Општински суд чине председник, кметови и деловођа. Функција суда је управно-полицијска и самоуправна.⁹²

Општине су, у својим унутрашњим општинским пословима самоуправне, а као делови државне целине подлежу надзору државних власти. Врховна власт над општинама је министар унутрашњих послова.

Председници Општине Ниш од 1918-1941. (Сотир Здравковић, Павле Стојковић, Драгиша Цветковић, Драгутин Петковић и Драгутин- Драги Живковић)

⁹² В. Поповић, Љ. Михаиловић, Водич кроз архивску грађу Историјског архива Ниш, Ниш 1996. стр.47

Законом о градским општинама из 1934. године одређена је организација и надлежност општина и извршена промена назива у Градско поглаварство.⁹³ Овим законом престали су да функционишу општински суд и општински одбор. Њихова надлежност пренета је новим органима, градском већу и председнику Градског поглаварства. Председника и две трећине градских већника бирали су бирачи градске општине јавним гласањем. Остале већнике постављао је бан. Надлежност градских органа била је тројака: самоуправна, полицијска и државно-управна. Самоуправне и полицијске послове вршили су градско веће и председник, а остали државни послови били су искључиво у надлежности председника Градског поглаварства. Он је представљао град у свим његовим односима и пословима, обављао је функцију извршног органа градског већа и руководио целокупном администрацијом Градског поглаварства.

Уласком Немаца у Ниш, 9. априла 1941. године, Немци су задржали старе органе власти и управе, како би одржали ред и безбедност и остварили тзв. „план привредног развоја југоистока Европе“. Изузев Моравске бановине, која је ликвидирана и замењена Округом нишким почетком 1942. године, рад су наставила среска начелства са подручним општинама и Градско поглаварство у Нишу. Фелдкомандантура 809, коју су формирале немачке војне власти, била је

преко својих служби повезана са Градским поглаварством, полицијом, окружним и среским начелствима, са циљем да контролише привредни и друштвени живот округа: нишког, зајечарског, лесковачког и крушевачког. Градско поглаварство у Нишу радило је до оснивања народно-ослободилачких одбора 1944. године.⁹⁴

Архивска грађа Градског поглаварства обухвата период од 1919.- 1944. године. Грађевинско одељење које је радило у склопу Поглаварства обухвата књиге: регистре (1937 и 1940), деловодне протоколе (1920-1944), књигу регулационих линија (1921-1924), записнике са седница грађевинског одбора (1932-1939), предлог генералног регулационог плана града Ниша из 1936. године, књигу судских решења одобрених радова, књиге поентаже (1932-1939.г.), регистар

Молба спортског клуба “Победа”
за доделу земљишта

⁹³ Исто, стр.48

⁹⁴ Група аутора, Историја Ниша, књ.2, стр.?

војних обвезника (1937), финансијске књиге (1935-1944) и књиге дужника регулационог фонда (1936-1940).

Списи Градског поглаварства обухватају: документа комисије за репарацију на име ратне штете; грађу која се односи на изградњу коловоза, тротоара, регулацију улица, тргова и речних корита; пројектну документацију и елаборате за изградњу, доградњу и адаптацију државних и приватних зграда и других објеката; азбучни списак гласача Моравске бановине за избор сенатора Краљевине Југославије из 1938. године; регистре улица и спискове кућевласника града Ниша (1931. године); уговоре о купопродаји непокретности; тапије непокретности; експропријације земљишта приватних лица и државних имања, а у циљу спровођења регулационог плана града Ниша; податке о лицитацијама; молбе и уверења за регулисање статусних питања грађана; кривичне предмете; финансијску документацију и осталу преписку.